

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Май 2021, брой 4

Георги Карасимеонов (Ред.)

Служебното правителство започна активно своята работа.

Основното предизвикателство пред служебното правителство е провеждането на честни избори.

Електоралните проучвания показват, че партията на Слави Трифонов настига ГЕРБ и е твърде възможно за първи път след 2009 година водената от Бойко Борисов партия да загуби парламентарните избори.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Май 2021, брой 4

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	5
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	7
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	8

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

След като политическите партии в 45-то Народно събрание не постигнаха разбирателство за съставяне на правителство, се стигна до нови парламентарни избори, които ще се проведат на 11 юли 2021 г. Народното събрание завърши своята работа с остри сблъсъци поради направените разкрития на заседанието на парламентарната комисия по проверка на управлението на ГЕРБ. Един от най-богатите земеделски производители в България, Светослав Илчовски даде показания пред комисията, уличаващи бившия премиер Борисов и негови приближени в престъпления. Илчовски заяви, че е бил изнудван да продава продукцията на занижени цени и че е участвал в манипулиране на борсата в полза на фирма „Градус“ на Иван Ангелов, близък до премиера Борисов. Илчовски заяви, че знае откъде са кюлчетата злато от снимките в спалнята на Борисов, като назова имената на конкретни бизнесмени, които са подарили кюлча по повод рождения ден на лидера на ГЕРБ. Илчовски посочи, че по време на парти, на което е присъствал тогавашният премиер Борисов, са му показали клип, на който се вижда как сексуално е бил малтретиран в ареста известен бизнесмен, като клипът е правен от надзирател. По думите на Илчовски, този клип е бил показван, за да бъдат респектирани бизнесмените, участвали на партито, какво може да им се случи, ако не изпълняват разпорежданията на властта. Депутати от ГЕРБ направиха опит да попречат на Илчовски да се изкаже като прекъснаха заседанието на комисията с викове и крясъци. На следващото заседание депутатите от ГЕРБ доведоха Иван Ангелов от фирма „Градус“ да опровергае направените твърдения. Той потвърди, че познава Бойко Борисов и често играят карти заедно. Заяви, че Борисов често му е помагал в бизнеса като дори се е застъпил пред турските власти при ветеринарна проверка на негова стока на границата. Ангелов хвърли светлина и при една странна сделка от миналата година, когато в страната бяха дарени тонове фурми от Обединените арабски емирства, за които управляващите бяха обявили предварително, че са консумативи за пандемията. Ангелов заяви, че той е спечелил от тази сделка. Седмица по-късно, когато бе извикан на разпит в прокуратурата, той се отрече от тези свои твърдения, като каза, че се е объркал.

Разкритията нанесоха сериозен удар по престижа на ГЕРБ. По всички изнесени данни прокуратурата извършва проверка, а служебният министър на правосъдието назначи проверка в дирекцията по изтърпяване на наказанията.

Преди разпускането на парламента бе назначен нов състав на Централната избирателна комисия по предложение на парламентарно представените политически партии. За председател на ЦИК бе избрана Камелия Нейкова, посочена от „Има такъв народ“, след като ГЕРБ оттегли своето предложение за председател. Изборите на 11 юли ще се проведат с изцяло машинно гласуване във всички секции с над 300 избиратели, като се предвижда гласуване с бюлетини само при повреда на машини в изборния ден. Причините за тази промяна е желанието да се намали броят на недействителните бюлетини, който на миналите избори беше над 80 000. ГЕРБ заявиха, че въвеждането на изцяло машинно гласуване е скрит образователен ценз и сезираха Конституционния съд с искане да бъде обявено за противоконституционно.

В изпълнение на конституционните си задължения президентът Румен Радев назначи служебно правителство. Той заяви, че е търсил баланс между експерти и представители както на лявото и дясното пространство, така и на политическия център. За служебен премиер бе назначен Стефан Янев, генерал от резерва и секретар на президента по въпросите на сигурността и отбраната. Янев бе министър на отбраната в предишното служебно правителство, назначено от Румен Радев в началото на неговия мандат. Заемал е редица дипломатически позиции в Съединените щати и НАТО. За министър на вътрешните работи бе назначен Бойко Рашков, бивш директор на Националната следствена служба и бивш ръководител на Бюрото за контрол над специалните разузнавателни средства. Рашков е едни от най-големите критици на ГЕРБ и на главния прокурор Иван Гешев. Той бе отстранен от предишните управляващи като шеф на Бюрото за контрол над специалните разузнавателни средства, след като огласи данни за злоупотреба със специални разузнавателни средства от страна на ДАНС и

прокуратурата. Виден представител на БСП, Янаки Стоилов, бе назначен за министър на правосъдието. Доскоро Стоилов бе член на Изпълнителното бюро на Националния съвет на БСП. Член на БСП е и служебният министър на земеделието и храните, Христо Бозуков, който заемаше този пост и в служебното правителство на Огнян Герджиков. Новият служебен министър на здравеопазването, д-р Стойчо Кацаров е личност, чиято политическа биография е свързана с десницата. Той е бил зам. министър на здравеопазването в правителството на Иван Костов, основател и депутат от Демократи за силна България през 2005-2009 г. Много добро впечатление прави икономическият екип, назначен от президента, който е съставен от млади и високообразовани професионалисти. За министър на финансите бе назначен Асен Василев, който бе министър и в служебното правителство на Марин Райков. Василев е завършил Харвард. Възпитаник на Харвардския университет е и министърът на икономиката Кирил Петков, който до момента се е занимавал с бизнес в областта на иновациите. Вицепремиер по еврофондовете, който ще отговаря и за Плана за възстановяване и развитие е 30-годишният Атанас Пеканов, преподавател във Виенския икономически институт. Той е член на стратегическия съвет на президента Радев. За служебен министър на външните работи бе назначен дипломат от кариерата – посланик Светлан Стоев, който преди няколко години бе директор на държавния протокол. Министър на образованието е проф. Николай Денков, който заемаше този пост и преди 4 години в първото служебно правителство, назначено от Румен Радев. Вицепремиерът по икономическите въпроси и министър на труда и социалната политика, Гълъб Донев също е от екипа на президента. Той бе министър и в служебния кабинет на проф. Герджиков. В останалите министерства също бяха назначени преобладаващо експерти, които са работели през годините в тези ведомства като зам. министри или директори на дирекции.

Президентът посочи, че основната задача на правителството е да проведе честни избори и да пресече порочните практики за купуване на гласове. Според Румен Радев служебното правителство трябва да разкрие истината за състоянието на държавата, оставено от ГЕРБ, и да сложи начало на процеса на укрепване на държавността и институциите. Президентът заяви, че служебното правителство ще работи под мотото – Прозрачност, почтеност, професионализъм. Като цяло, оценката на редица анализатори е, че с този кабинет президентът иска да покаже възможния модел на следващото правителство, избрано от Народното събрание, което да бъде съчетание на експерти и фигури, както от левия, така и от десния политически спектър.

Служебният министър-председател Стефан Янев заяви, че е заварил хаос в държавата и админи-

страцията и че ще се опита за краткото време на служебния кабинет да върне професионализма и нормалния ритъм на работа. Служебното правителство направи редица кадрови смени. Сменени бяха главният секретар на МВР, директорът на Столичната полиция, а също така и директорът на Инспектората към МВР и директорът на „Вътрешна сигурност“ на вътрешното ведомство. Служебният министър на вътрешните работи, Бойко Рашков заяви, че има данни за полицаи, участвали в схеми за купуване на гласове. Рашков обеща да бъде безкомпромисен към служители на министерството, които са участвали в престъпни деяния. Той заяви, че основната задача пред него е да пресече купуването на гласове и контролирания вот и призова прокуратурата да каже кои партии са купували гласове на изминалите избори. Рашков заплаши, че ако прокуратурата не го направи, ще го направи той. Също изрази възмущение от решението шефовете на Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС) и Държавна агенция „Разузнаване“ (ДАР) да излязат в дълъг неплатен отпуск – и двамата от 5 май до 6 септември. Рашков заяви, че по този начин националната сигурност е останала без ръководство в толкова важен за страната период. Президентът Радев коментира, че с този акт ръководителите на двете служби са показали, че са лоялни на Бойко Борисов, но не и на страната. По предложение на правителството, президентът издаде указ за уволнението на ръководителя на ДАНС поради това, че се оказал в политически зависимости. Пламен Тончев е новият директор на ДАНС.

Финансовият министър, Асен Василев уволни шефовете на НАП и на Агенция „Митници“, като заяви, че това е трябвало да стане доста отдавна и напомни за изтичането на личните данни на 5 млн. българи и това, че 700 млн. лева такси от хазарта не са влезли в държавния бюджет. Сменени бяха и всички областни управители. Асен Василев изнесе притеснителни данни за работата на НАП. Той посочи, че за последните 4 години НАП е отписала 10 млрд. лв. задължения на фирми към приходната агенция.

Министърът на икономиката Кирил Петков осветли порочни пратките в държавната Банка за развитие, която трябва да насърчава малкия и средния бизнес. Според министъра, близо 1 млрд. лева кредити от портфолиото на банката са раздадени на 8 фирми, които са свързани с имената на бившия депутат от ДПС Делян Пеевски, приближения до управляващите олигарх Кирил Домусчиев и близкия до бизнес-кръговете около ДПС – Румен Гайтански. Министър Петков заяви, че ще назначи проверка в банката и ще потърси обяснение, защо са раздавани приоритетно кредити на близки до управляващите едри бизнесмени. По негово предложение бяха освободени двама членове на Надзорния съвет на банката и заменени с нови.

Бяха уволнени шефовете на Агенция Пътна инфраструктура за пропуски в работата.

В края на май съпредседателят на „Демократична България“, Атанас Атанасов изнесе информация, че 32 политици от опозицията са били подслушвани преди и по време на изборите. Службеният министър на вътрешните работи, Бойко Рашков потвърди тази новина, като заяви, че е бил подслушван и службеният премиер Стефан Янев в качеството му тогава на секретар на президента по въпросите на отбраната и сигурността. Бойко Рашков заяви, че подслушването е потвърдено от длъжностни лица в службите, които са категорични, че става дума за подслушване на политици от опозицията от двете прилагачи специални разузнавателни средства структури – Държавната агенция „Национална сигурност“ и Държавна агенция „Технически операции“. Рашков отказа да посочи други имена, като заяви, че очаква Националното бюро за контрол върху използването на специалните разузнавателни средства да направи проверка и да огласи резултатите. Вътрешният министър подчерта, че има информация, че се унищожават документи в специалните служби, което ясно показва, че се прави опит да се прикрие информация. От ГЕРБ контрираха, че не е имало незаконно подслушване и тази информация се използва предизборно от опонентите на партията и президента.

Въпреки промяната на управлението в страната, позицията на България по отношение на започването на преговори на Република Северна Македония за присъединяване в ЕС, остава непроменена. Това заявиха службеният министър-председател Стефан Янев и новият външен министър Светлан Стоев. Стефан Янев заяви, че службеният правителство няма мандат за нова позиция, защото това е обвързано с декларация, приета от Народното събрание, но ще положи усилия за възстановяване на диалога и провеждане на работни срещи в различни формати. В края на май в София дойдоха на посещение комисарят по съседство и разширяването на ЕС, Оливер Вархели и министърът на външните работи на Португалия, Аугущо Сатуш Силва, като страна, оглавяваща ротационното председателство на Съвета на ЕС. Българският външен министър заяви, че София е готова за отговорен, открит и пълноценен диалог с Република Северна Македония, но „по тази тема е налице пълна приемственост и не може да се очаква промяна в националната позиция на България по отношение на Република Северна Македония“.

Позитивна стъпка към разбирателство и диалог беше решението българският президент, Румен Радев и колегата му от Република Северна Македония, Стево Пендаровски да пътуват заедно до Рим на посещение при папата, по случай 24 май, за да почетат делото на светите братя Кирил и Методий, обявени от Ватикана за съпокровители на Европа.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

Тежките удари, които понесе ГЕРБ и политическата изолация, в която изпадна, доведе по промени в ръководството на партията. Лидерският пост на Борисов не бе оспорен от никого, нито се чува критики към него по време на Националното събрание на партията. По предложение на Борисов, кметът на София Йорданка Фандъкова и кметът на Бургас Димитър Николов бяха освободени като зам.-председатели на партията. За нови зам. председатели бяха избрани Томислав Дончев и Даниел Митов. Националното събрание, по предложение на Борисов, освободи от Изпълнителната комисия на партията Менда Стоянова, Пламен Нунев и Красимир Велчев. Бяха направени промени в устава, като съставът на Изпълнителната комисия бе увеличен от 11 на 15 члена. За нови членове на Изпълнителната комисия бяха избрани – бившият кмет на Пловдив, Иван Тотев, областният координатор на партията в София, Тодор Кръстев, Вежди Рашидов и бившите министри Деница Сачева и Костадин Ангелов. Националното събрание направи промени и в Контролната комисия на партията, като от нея бяха освободени Десислава Танева, Александър Ненков, Емил Радев, Ирена Соколова, Даниела Севеклиева и Андрей Новаков.

„Има такъв народ“ (ИТН) продължава да бъде загадка с поведението си. След дълго мълчание и постове само във фейсбук, Слави Трифонов най-накрая уважи българските журналисти, като даде интервю за Българското национално радио. Трифонов оправда своето мълчание с обяснението, че България е на 112 място по медийна свобода и затова не вижда смисъл да говори пред медии, защото думите му ще бъдат или изкривени или изведени в съвсем друг контекст. Той посочи, че основната цел на неговата партия е сваляне на ГЕРБ от управлението и промяна на порочния модел, наложен от Борисов през последните 12 години. Трифонов заяви, че България трябва да бъде лоялен член на НАТО и ЕС, като се обяви за по-единен и сплотен Европейски съюз. Така, за първи път, Трифонов показва нещо ново – че партията му вижда бъдещето на ЕС като федерация. Трифонов отклони въпроса дали би станал министър-председател ако неговата партия спечели изборите, като заяви, че на този въпрос може да отговори едва след изборите.

Същевременно обаче, представители на „Има такъв народ“ допуснаха, че Слави Трифонов този път може да не бъде кандидат за депутат. Това даде повод за нови спекулации, свързани със здравословното състояние на Трифонов, които се тиражират от години.

Въпреки че поведението на „Има такъв народ“ срещна много критики сред редица анализатори, партията продължава да трупа популярност и последните социологически проучвания показват, че настига ГЕРБ и може да ги изпревари на изборите. ИТН се регистрира за участие на предстоящите кметски избори в Благоевград, които ще се проведат седмица преди парламентарния вот. Това показва сериозна политическа заявка от новата партия, което ще бъде тест за нейната електорална сила в навечерието на предсрочните парламентарни избори на 11 юли.

Тежката загуба на последните избори стресна БСП и партията прави опит да реорганизира своята работа. Избран бе нов предизборен щаб, начело на който застана Кристиан Вигенин. Най-голямата новина дойде в края на май, когато по инициатива на Корнелия Нинова БСП започна преговори с други леви формации за общо явяване на изборите. Към лявата коалиция се присъединиха АБВ и гражданското сдружение на Георги Кадиев – „Нормална държава“. Този опит за по-широко обединение на левите формации цели да покаже единство вляво, което да мобилизира левите избиратели, и, от друга страна, да парира конкуренцията от алтернативни проекти. Такъв се явява новата коалиция „Ляв съюз за чиста и свята република“ – формация, на която организационен секретар е бившият лидер на БСП и премиер в средата на 90-те години, Жан Виденов. Виденов обяви, че ще създаде нова политическа партия след изборите – Лява алтернатива, а сега ще участва на изборите в коалиция с четири партии, сред които е русофилската партия „Възраждане на Отечеството“. Лидер на новото обединение е Иван Атанасов, който заяви, че новата коалиция се създава, защото „левицата е разгромена и лявото пространство е свободно“ след краха на БСП на последните избори. В новото обединение е и партията на напусналия миналата година БСП, Красимир Янков – „Българска прогресивна линия“.

През май в БСП бе създадено ново идейно течение, наречено „Социализъм на 21 век“. Негови основатели са отявлени критици на Нинова като Георги Пирински, Валери Жаблянов, Георги Божинов, Юрий Асланов, Велислава Дърева и др. Основната цел на новата фракция в БСП е възстановяване на автентичната идейна линия на партията, която да се впише в съвременните политически реалности.

От ДПС заеха крайни анти-ГЕРБ позиции по време на работата на 45-то Народно събрание като формацията направи опит за диалог с демократичната опозиция. От ДПС заявиха, че ще участват на предстоящите избори със същите листи, с които се явиха на предходните. От движението са на мнение, че страната има нужда от рестарт на държавността и на политическия диалог в името на общонационална програма за догонващо развитие. От ДПС бяха категорични, че няма да подкрепят правителство, съставено от партийни коалиции в следващия парламент, а единствено експертен кабинет с ясна програма и цели. От ДПС отхвърлиха оповестените данни, че фирми на бившия депутат от ДПС, Делян Пеевски са били финансирани със стоци милиони от Българската банка за развитие. Острата реакция на зам. председателя на партията, Йордан Цонев показва, че това е тема, която притеснява движението. Резултатите от проверката в Банката за развитие ще бъдат оповестени скоро и това може да стане повод за напрежение между ДПС и служебния кабинет на Стефан Янев.

„Демократична България“ запазва резултатите, които постигна на предишните избори като социологическите проучвания дори показват лек ръст. Причините за това са активните работа по време на

кратката работа на 45-то Народно събрание и добрия екип от професионалисти – някои от тях нови лица, които направиха добро впечатление. Парламентарната група на „Демократична България“ бе една от малкото, която запази добрия парламентарен тон по време на разгорещените дебати в Народното събрание. Обединението опита да намери диалог с опозиционните на ГЕРБ партии, което обаче се оказа сложна задача. Съпредседателят на „Демократична България“, Христо Иванов заяви, че още отсега трябва да започнат активни разговори с демократичните формации извън ГЕРБ и ДПС, за да се намери формула за излъчване на правителство в рамките на следващия парламент.

„Изправи се! Мутри, вълн!“ ще участва на изборите в същия формат. Въпреки напрежението сред някои от лидерите на обединението, в крайна сметка надделя виждането, че този формат е успешен и има всички шансове отново да намери място в парламента. Лидерът на „Движение 21“, Татяна Дончева участва в преговорите с БСП за обединяване на левите сили, но разговорите не доведоха до резултат. Така „Движение 21“ и Татяна Дончева отново ще бъде част от коалицията „Изправи се! Мутри, вълн!“.

След като не намериха място в 45-то Народно събрание, патриотичните формации решиха да се обединят, за да повишат шансовете си за влизане в парламента. ВМРО, „Воля“ и НФСБ подписаха коалиционно споразумение за общо участие на изборите като коалиция „Българските патриоти“. Другите две националистически партии – „Атака“ и „Възраждане“ отказаха да се присъединят към новото обединение.

3

ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ

Проучване на Галъп, проведено в средата на май показва следната електорална картина. „Има такъв народ“ се доближава плътно до ГЕРБ и е напълно възможно да ги изпревари на предстоящите избори. За ГЕРБ-СДС биха гласували 22,8%, а за партията на Слави Трифонов – 20,1%. БСП остава трета с подкрепата на 16,1% от избирателите, следвани от „Демократична България“ – 11,6%, ДПС – 11,2% и „Исправи се! Мутри, вълн!“ – 5,6%. Под четирипроцентовия праг за влизане в парламента остават – ВМРО – 3,1%, партията на Васил Божков с 2,8%, националистите от „Възраждане“ – 2,6%, „Воля“ – 1,4%.

57,9% от всички запитани казват, че със сигурност биха гласували в изборите на 11 юли. 16,7% казват, че вероятно ще гласуват, 8,3% – че вероятно няма да гласуват. 13,7% казват, че със сигурност няма да гласуват.

Проучването на Галъп изследва нагласите към актуалните политически теми и скандали. По отно-

шение на поредните твърдения, че бизнесът е бил изнудван да плаща на управляващите, 54,3% от анкетираните вярват, че ГЕРБ и Бойко Борисов са рекетирали бизнеса, 23,2% отговарят отрицателно, а 22,5% се колебаят да отговорят.

Изследването на Галъп е потърсило отговор на нагласите по отношение на решението на „Има такъв народ“ да върне незабавно мандата за съставяне на правителство. 69,9% от избирателите не одобряват поведението на Слави Трифонов след изборите на 4 април, 18,6% одобряват поведението му, а останалите не могат да дадат отговор. Въпреки това 34,8% от анкетираните са на мнение, че „Има такъв народ“ ще увеличи резултатите си на предстоящите избори.

Респондентите са разделени по въпроса за въвеждане на изцяло машинно гласуване в секции с над 300 избиратели. 47,3% го одобряват, а 48,9% – не.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Служебното правителство започна активно своята работа. Обещаните проверки за злоупотреби при предишното управление могат да хвърлят светлина по много от възникналите скандали и казуси през последните години. Подобни разкрития ще се отразят негативно върху изборните резултати на ГЕРБ на предстоящите избори. Основното предизвикателство пред служебното правителство е провеждането на честни избори. Още отсега политици от ГЕРБ правят внушения за възможни манипулации заради машинното гласуване.

Предстои напрегната и изострена предизборна кампания, която ще бъде наситена с много разкрития за злоупотреби, които служебното правителство започна да осветлява. Поне на този етап основни губещи са ГЕРБ. Електоралните проучвания показват, че партията на Слави Трифонов настига ГЕРБ и е твърде вероятно за първи път след 2009 г. водената от Бойко Борисов партия да загуби парламентарните избори.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Май 2021, брой 4

Служебното правителство започна активно своята работа. Обещаните проверки за злоупотреби при предишното управление могат да хвърлят светлина върху много от възникналите скандали и казуси през последните години.

Основното предизвикателство пред служебното правителство е провеждането на честни избори.

Електоралните проучвания показват, че партията на Слави Трифонов настига ГЕРБ и е твърде възможно за първи път след 2009 година водената от Бойко Борисов партия да загуби парламентарните избори.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>